

УДК 343.98

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.05.121>

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ КРАДІЖОК КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ ІЗ КУЛЬТОВИХ СПОРУД

Гусєв Ю.М.,

викладач кафедри «Право та економіко-фінансова безпека»

ПВНЗ «Академія рекреаційних технологій і права»,

ORCID: 0009-0003-1047-1842

Гусєв Ю.М. **Методологічні засади криміналістичної характеристики крадіжки культурних цінностей із культових споруд.**

Метою даної статті є науковий аналіз методологічних засад криміналістичної характеристики крадіжок культурних цінностей із культових споруд.

Показано, що криміналістична характеристика крадіжок культурних цінностей із культових споруд є груповою (особливою) характеристикою. Вона, крім криміналістичних ознак крадіжки, має містити особливі ознаки, що стосуються предмету безпосереднього замаху – культурних цінностей, а також місця їх перебування на час вчинення крадіжки – культової споруди.

Зроблено висновок, що криміналістична характеристика крадіжок культурних цінностей із культових споруд може подаватися у вигляді описів, таблиць, схем, графіків, комп'ютерних програм, типологій тощо. В основі такої характеристики мають лежати ймовірно-статистичні та кореляційні зв'язки між її елементами. На думку автора для дослідження крадіжок культурних цінностей із культових споруд найбільш продуктивним буде подання криміналістичної характеристики у вигляді опису, типології та аналізу фаз злочинної діяльності, що дасть змогу найбільш повно описати та подати найсуттєвіші ознаки елементів криміналістичної характеристики крадіжок культурних цінностей із культових споруд.

Показано, що функції криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень є багатограннішими ніж проста спрямованість на висунення версій щодо кримінального правопорушення вчиненого в умовах неочевидності.

На думку автора, критикам «непрактичності» криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень потрібно поглянути у бік функцій, які виконує така характеристика у криміналістиці в цілому та криміналістичній методиці, зокрема. Такі функції вже виділені, це: прикладна (типові ознаки елементів і зв'язки між ними можуть використовуватися під час розкриття і розслідування кримінальних правопорушень); пізнавальна (інформація про ознаки кримінального правопорушення допомагає суб'єкту його

пізнання – працівникам оперативного підрозділу, слідчому пізнавати об'єкт, тобто кримінальне правопорушення); заміщення (криміналістична характеристика може розглядатися як інформаційна модель, що заміщує «оригінал», допомагаючи його пізнавати); інформаційна (криміналістична характеристика не лише відображає вихідну інформацію про об'єкт пізнання, але й допомагає отримувати про нього нову інформацію); прогностична (інформація, що міститься у криміналістичній характеристиці допомагає робити прогнози, про можливу серію злочинів, про обставини, що можуть їх супроводжувати тощо); організаційно-методична (криміналістична характеристика зорієнтовує слідчого на обрання найбільш доцільних засобів розслідування правопорушення, на оптимальну організацію такого розслідування).

Ключові слова: розслідування крадіжок, культова споруда, криміналістика характеристика, особа злочинця, особа правопорушника, спосіб злочину, спосіб вчинення злочину, слідова картина, інформаційна модель злочину, криміналістичні ознаки кримінального правопорушення, функції криміналістичної характеристики злочину.

Gusev Yu. Methodological principles of criminalistics characterization of theft of cultural values from religious buildings.

The purpose of this article is a scientific analysis of the methodological foundations of the criminalistics characterization of thefts of cultural values from religious buildings.

It is shown that the criminalistics characteristics of theft of cultural values from religious buildings is a group (special) characteristic. It, in addition to the forensic signs of theft, must contain special signs relating to the object of the direct attempt – cultural values, as well as their location at the time of the theft – a religious building.

It was concluded that the criminalistics characteristics of theft of cultural values from religious buildings can be presented in the form of descriptions, tables, diagrams, graphs, computer programs, typologies, etc. Such a characteristic should be based on probabilistic-statistical and

correlational relationships between its elements. In the author's opinion, for the investigation of thefts of cultural values from places of worship, the most productive presentation will be the presentation of criminalistics characteristics in the form of a description, typology and analysis of the phases of criminal activity, which will make it possible to most fully describe and present the most essential features of the elements of the criminalistic characteristics of thefts of cultural values from places of worship.

It is shown that the functions of criminalistics characterization of criminal offenses are more multifaceted than the simple focus on putting forward versions of a criminal offense committed in conditions of non-obviousness.

According to the author, critics of the «impracticality» of forensic characterization of criminal offenses need to look at the functions that such characterization performs in criminalistics in general and forensic methodology, in particular. Such functions have already been highlighted, they are: applied (typical signs of elements and connections between them can be used during the disclosure and investigation of criminal offenses); cognitive (information about the signs of a criminal offense helps the subject of its knowledge – employees of the operational unit, the investigator to learn about the object, that is, the criminal offense); substitution (forensic characteristics can be considered as an information model that replaces the «original», helping to know it); informative (criminalistics characteristics not only reflect the original information about the object of knowledge, but also help to obtain new information about it); prognostic (information contained in criminalistics characteristics helps to make predictions about a possible series of crimes, about the circumstances that may accompany them, etc.); organizational and methodical (criminalistics characteristics guide the investigator to choose the most appropriate means of investigating a crime, to the optimal organization of such an investigation).

Key words: theft investigation, cult building, criminalistics characteristics, identity of the criminal, identity of the offender, method of crime, method of committing the crime, trail picture, information model of the crime, forensic signs of a criminal offense, functions of the criminalistics characterization of a crime.

Постановка проблеми. У 60-х роках минулого століття науковий аналіз розвитку розділів криміналістики дав змогу помітити певне відставання криміналістичної методики від інших розділів криміналістики (криміналістичної техніки та тактики). Таке відставання було зумовлене недостатністю теоретичних розроблень і низь-

ким рівнем практичної віддачі криміналістичної методики. На той час вже було загальновідомо, що саме у криміналістичній методиці, зокрема окремих методиках розслідування злочинів, реалізуються рекомендації, що розроблені у інших розділах криміналістики.

Одна із причин такого відставання вбачалася у тому, що аналіз злочинів який здійснювався з криміналістичної точки зору, та передував розробленню рекомендацій щодо їх розслідування, зазвичай підмінявся викладенням результатів кримінально-правового аналізу злочинів (як складу злочину, так і його ознак), а також викладенням кримінально-процесуальних питань, найчастіше аналізом обставин, що обіймаються предметом доказування. Це призводило до ситуації, коли методичні рекомендації, розроблені без урахування важливих криміналістичних ознак злочинів і закономірностей їх вчинення, відрізнялися неконкретністю, і не відповідали нагальним потребам слідчої практики щодо розкриття та розслідування таких злочинів.

Тому саме потреба у тому, щоб криміналістична методика містила опис криміналістичних ознак злочинів, і зумовила розроблення у теорії криміналістики концепції криміналістичної характеристики злочинів як складової окремої криміналістичної методики.

Більшість науковців на даний час погоджуються, що вчення про криміналістичну характеристику кримінальних правопорушень як «... вихідна теоретична і інформаційна база побудови окремо-методичних рекомендацій є складовою частиною завершального розділу криміналістики – криміналістичної методики. Загальні положення криміналістичної характеристики як важливий складовий компонент входять до загальнотеоретичної частини криміналістичної методики. Криміналістична характеристика окремої категорії злочинів є елементом структури методики їх розслідування» [1, с. 16].

Метою даної статті є науковий аналіз методологічних засади розроблення криміналістичної характеристики крадіжки культурних цінностей із культових споруд.

Стан опрацювання проблематики. У пострадянський період в Україні проблеми криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень були предметом дискусій у працях В.П. Бахіна [2, с. 7–15; 3, с. 176–185], В.А. Журавеля [4, с. 138–156; 5, с. 267–283]; Б.Є. Лукьянчикова, Є.Д. Лукьянчикова [6], М.В. Салтевського [7, с. 418–423], В.Л. Синчука [8; 9], А.В. Старушкевича [1; 10], В.В. Тіщенко [11] та інших вчених. Дослідження саме цих авторів ми поклали в основу наукового аналізу методологічних засад криміналістичної характеристики крадіжок культурних цінностей із культових споруд.

Виклад основного матеріалу. Важливим питання, яке ще й зараз активно дискутується у публікаціях є *класифікація (систематизація) криміналістичних характеристик кримінальних правопорушень*. Так, ще у 1985 р. О.Н. Колесніченко та В.О. Коновалова зазначали, що: «... віднесення поняття «криміналістична характеристика» лише до виду (групи) злочинів є однією із необхідних умов теоретичної чіткості і практичної корисності відповідних рекомендацій» [12, с. 13]. При цьому автори, у залежності від подання матеріалу, розрізняли «повну» і «скорочену (неповну)» криміналістичну характеристику [12, с. 20].

Стосовно злочинів у сфері економіки запропоновано розрізняти «родові» і «видові» криміналістичні характеристики. Перша – характеризується найвищим рівнем абстракції і відображає загальні закономірності злочинної діяльності у даній сфері, видові ж характеристики – дають більш або менш повні описи закономірностей підготовки, вчинення і приховування окремих видів злочинів (А.Ф. Лубін, 1995 р.).

Згодом П.М. Кубрак запропонував розрізняти «групові» і «видові» криміналістичні характеристики. Не заперечував проти поділу їх на «загальні» та «конкретні» (одиничні). На нашу думку, не зовсім чітко виділяв з поміж них «типові» криміналістичні характеристики [13, с. 13–16].

А.В. Старушкевич запропонував класифікувати криміналістичні характеристики злочинів за трьома рівнями: 1) криміналістична характеристика конкретного злочину (на рівні індивідуального злочину); 2) особлива криміналістична характеристика злочинів (на рівні групи злочинів, об'єднаних суттєвими криміналістичними ознаками); 3) загальна криміналістична характеристика злочинів (на рівні виду або міжвидовому рівні злочинів) [1, с. 20].

На думку В.П. Бахіна: «як сума узагальнених даних криміналістична характеристика ... складається із «одиниць, що в неї входять», однак функціонального призначення, яке повинне бути притаманне криміналістичній характеристиці, одиничне мати не може. Тому стосовно до даних про одиничний злочин ... правильно вести мову про його опис» [2, с. 12].

М.В. Салтевський вважав, що криміналістична характеристика «описує на якісно кількісному рівні типові ознаки і властивості певної групи (виду) злочину, наприклад, крадіжки державного майна, розбійного нападу на касу...» [14, с. 271]. При цьому він чітко вказував, що у криміналістичній характеристиці опису підлягають тільки типові ознаки, тобто загальні для даного виду (групи) злочинів, тому вона є поняття «видовим» [2, с. 266].

В.В. Тіщенко веде мову про те, що криміналістична характеристика злочинів може існува-

ти як на груповому (видовому) так і на конкретному рівні. Він підкреслює практичну цінність криміналістичної характеристики конкретного злочину зазначаючи, що: «слідчий, який аналізує результати розслідування в конкретній кримінальній справі, обставини злочину, дає йому особисту криміналістичну характеристику, в тому числі і по відповідним елементам тим самим накопичуючи і збагачуючи власний досвід і коло знань про злочини відповідної категорії» [15, с. 57] і далі підсумовує, що розробляється така характеристика стосовно різного обсягу злочинів: окремих видів, кількох пов'язаних видів, груп (різновидів) злочинів; проте неможливо дати загальний опис злочинів, тобто не може бути загальної криміналістичної характеристики злочинів, можливо лише дати її загальне поняття та визначити її структуру [15, с. 85]. В.В. Тіщенко вважає криміналістичну характеристику продуктом наукової діяльності, тобто наукового узагальнення, а окремий конкретний злочин – лише можна проаналізувати з точки зору криміналістично значимих його елементів (обставин), зв'язків між ними і ролі у з'ясуванні предмета доказування і лише після того, як розслідування буде завершено, а злочин повністю розкрито [16, с. 85].

В.Ю. Шепітько вважає, що криміналістична характеристика є узагальненням ознак на рівні певного виду або роду злочинів [17, с. 888–889].

Отже, виходячи із цих методологічних засад криміналістична характеристика крадіжок культурних цінностей із культових споруд є груповою (особливою) характеристикою. Вона, крім криміналістичних ознак крадіжки, повинна містити особливі ознаки, що стосуються предмету безпосереднього замаху – культурних цінностей, а також місця їх перебування на час вчинення крадіжки – культової споруди. Криміналістична характеристика (аналіз, опис) такого конкретного кримінального правопорушення буде нами здійснено і використано для ілюстрації в якості прикладів у наших подальших дослідженнях, а також для розроблення програм за якими будуть вивчатися відповідні кримінальні провадження.

Більш однозначний погляд науковців, нами було виявлено щодо *подання (вираження) криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень*.

З цього приводу існує думка, що криміналістичну характеристику злочинів слід розглядати у двох основних аспектах – теоретичному і прикладному. У теоретичному аспекті криміналістична характеристика є науковою категорією криміналістики. У зв'язку із чим вона повинна мати своє загальне поняття, визначення (дефініцію), внутрішню структуру, посідати певне

місце у системі криміналістики та виконувати певні функції. У прикладному ж аспекті, така характеристика повинна подаватися у вигляді описів, таблиць, схем, графіків, комп'ютерних програм тощо [1, с. 8].

Ще у 2005 році пропонувалися два основні підходи до побудови криміналістичної характеристики злочинної діяльності. Один із них – пов'язаний з описом деяких елементів, тому названий «елементним», другий – пов'язаний із описом фаз злочинної діяльності, тому названий «фазовим» [24].

Свого часу М.В. Салтевський вважав, що криміналістична характеристика злочинів повинна подаватися у вигляді «інформаційної моделі», яка описує на якісно-кількісному рівні типові ознаки і властивості певної групи (виду) злочинів. Далі вона як «еталон», «трафарет» накладається на вихідні дані розслідування злочину для виокремлення загального із окремого, з метою визначення напряму розслідування і конструювання методики. Дані криміналістичної характеристик, на думку М.В. Салтевського, використовуються для побудови типових версій. Так, маючи корельовані дані можна будувати імовірні версії про злочинця при незначному обсязі фактичного матеріалу (за приклад, ним взято загальновідоме дослідження Л.Г. Відонова) [14, с. 271–273].

Однак, В.А. Журавель піддав підхід з використанням «ймовірно-статистичних та кореляційних зв'язків» при побудові криміналістичних характеристик злочинів справедливій критиці, зазначивши, що «... генеза та сучасний стан криміналістичної характеристики як наукової категорії і як робочого інструментарію слідчого свідчать про суттєве відставання розробок щодо останнього. Зокрема, такі питання як виявлення та використання ймовірно-статистичних та кореляційних зв'язків між її елементами, застосування сучасних комп'ютерних технологій і математичних методів щодо збирання і оброблення необхідних емпіричних даних потребують самостійного більш глибокого дослідження» у криміналістиці [5, с. 280–281].

В.М. Стратонов звернув увагу на доцільність використання «типологій» під час опису злочинців та вчинених ними діянь [18, с. 62–66]. Ще раніше В.Ю. Шепітько пропонував більш широко використовувати у криміналістиці «типізацію особи злочинців», особливо тих, які вчинили насильницькі злочини [19, с. 6–9]. Ще у 90-ті роки у вітчизняній криміналістиці були спроби розроблення окремих типологій насильницьких злочинців, зокрема сексуальних убивць, при цьому особа злочинця пов'язувалася ймовірно-статистичними зв'язками із способом вчинення злочину, слідовою картиною, а також жертвою злочину [10, с. 10–13].

Отже, можемо зробити висновок, що криміналістична характеристика крадіжок культурних цінностей із культових споруд може подаватися у вигляді описів, таблиць, схем, графіків, комп'ютерних програм, типологій тощо. В основі такої характеристики мають лежати ймовірно-статистичні та кореляційні зв'язки між її елементами. Вважаємо, що для нашого подальшого дослідження найбільш продуктивним буде подання криміналістичної характеристики у вигляді опису, типології та аналізу фаз злочинної діяльності, що дасть змогу найбільш повно описати та подати найсуттєвіші ознаки елементів криміналістичної характеристики крадіжок культурних цінностей із культових споруд.

Кількісний і якісний склад криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень дотепер залишається найбільш дискутованим питанням серед науковців. Ще у 80-х роках минулого століття В.Г. Гончаренко із співавторами писав, що у юридичній літературі наданий детальний аналіз розвитку вчення про криміналістичну характеристику злочину і основних точок зору на сутність цього питання. При цьому звертає на себе увагу те, що практично усі автори зосереджують свою увагу на з'ясуванні кола елементів, що входять до змісту криміналістичної характеристики, дають їх більш або менш обґрунтований перелік [20, с. 3].

Однозначно вчені погоджуються із тим, що елементи-ознаки, які входять до складу криміналістичної характеристики характеризують злочин (кримінальне правопорушення). При цьому, навіть поділяють їх на дві групи: а) ознаки, які складають усебічну характеристику певного виду злочинів, дозволяють відрізнити їх особливості від інших видів таких правопорушень; б) ознаки, які здатні і покликані виконувати функції забезпечення розкриття і розслідування злочинів. Деталізуючи при цьому, що «... до змісту криміналістичної характеристики як практичного інструментаря розслідування, а не наукової категорії криміналістики, повинні бути віднесені лише ті елементи, які різняться чіткою пошуково-розшуковою спрямованістю. Ці елементи не можуть розглядатися як єдина незмінна система для усіх видів злочинів. Ці елементи повинні бути найбільш типовим вибором криміналістично значимих ознак, які покликані забезпечити службову функцію криміналістичної характеристики злочинів. При цьому стосовно окремих видів таких злочинів цей набір може видозмінюватися – скорочуватися або розширюватися» [21, с. 257].

У криміналістиці запропоновані критерії віднесення елементів до структури криміналістичної характеристики злочинів: бути джерелом криміналістично важливої інформації; мати типовий характер; наявність взаємозв'язку з ін-

шими елементами; належність до того поняття, до складу якого вони входять; не суперечити принципу вихідного мінімуму елементів системи [22, с. 112].

Кількісний склад елементів криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень у різних авторів сягає від восьми елементів (наприклад, у І.М. Лузгіна (І.М. Лузгін, 1984 р.), п'яти (наприклад, у В. Зарубей) [23, с. 88]) до чотирьох основних (наприклад, М.В. Салтевський [7, с. 419–423], А.В. Старушкевич [25, с. 364]).

Здійснений нами аналіз низки публікацій з приводу кількісного складу елементів криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень показав, що зазвичай широкі їх переліки є невиправданими, адже включають елементи, які не описують правопорушення з криміналістичної точки зору, а його абстрактними кримінально-правовими елементами (наприклад, пропонований у публікаціях елемент «протиправність»), інколи цілісний елемент, наприклад «спосіб злочину», підміняється розлогим описуванням його складових (підготовка, безпосереднє вчинення злочину, його приховування, інсценування тощо), у «слідовій картині», інколи виділяють окремо свідків як джерело ідеальних слідів злочину. Нерідко серед елементів криміналістичної характеристики кримінального правопорушення зустрічаються і ті, що характеризують «процес розслідування», а не сам злочин, наприклад виділяють «слідчі ситуації», «етапи розслідування» тощо.

Іноді виділені авторами публікацій елементи криміналістичної характеристики конкретного виду злочинів, замість опису їх дійсно суттєвих криміналістичних ознак, підміняються дискусіями кримінально-правового чи цивільно-правового характеру (наприклад, щодо поняття культурних цінностей, у публікаціях Я.В. Фурман [26, с. 11–20]). Схожа ситуація і з відомостями про «спосіб вчинення злочину» (у даному випадку, щодо контрабанди культурних цінностей), коли його ознаки підміняються дискусіями про кримінально-правове розуміння способу вчинення злочину [26, с. 20–21] або «обставинами, які слід встановити» при доказуванні такого правопорушення [26, с. 30–31, 33–38]. На нашу думку, така підміна є неприйнятною, адже повертає нас до минулого криміналістики, коли в цілому криміналістична характеристика злочину підмінялася його кримінально-правовою характеристикою чи складовими предмета доказування.

Погоджуємося із думкою І.І. Когутича, що типова структура криміналістичних характеристик для певних видів і груп злочинів не однакова: в одних характеристиках деякі елементи переважають, тобто мають більш важливіше кримі-

налістичне значення, в інших – його втрачають. Усе залежить від ролі, яку цей елемент відіграє у виявленні й розслідуванні даного виду злочинів. Ті чи інші елементи можуть набувати певного важливісного статусу, тобто ставати головними чи факультативними. Важливим є аспект побудови відповідного рівня криміналістичної характеристики, зокрема черговість викладу у цьому переліку її типових елементів, тобто ієрархія їх розташування у переліку: або за важливістю, або за взаємообумовленістю цих елементів. Переважно перелік репрезентує чинник взаємообумовленості кожного наступного елементу криміналістичної характеристики попереднім [27, с. 209].

Більшість авторів проаналізованих нами публікацій, поділяють думку М.В. Салтевського і схиляється до виділення чотирьох основних елементів криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень: 1) предмет безпосереднього замаху; 2) спосіб вчинення злочину в його широкому розумінні; 3) слідова картина в її широкій інтерпретації; 4) особа злочинця [1, с. 22; 7, с. 419–422; 25, с. 364].

Підсумовуючи дискусію, зазначимо, що на нашу думку найбільш доцільними складовими криміналістичної характеристики крадіжок культурних цінностей із культових споруд є сукупність ознак, які характеризують: предмет безпосереднього замаху; спосіб вчинення кримінального правопорушення; слідову картину в її широкій інтерпретації; особу злочинця. Ці криміналістично значимі ознаки дозволяють як відрізнити таке кримінальне правопорушення від інших до нього подібних, так і забезпечити функцію розкриття і розслідування таких правопорушень.

Крім того, елементи, що відбираються до криміналістичної характеристики повинні бути: джерелом важливої криміналістично значимої інформації; типовими; мати зв'язки з іншими елементами; бути належними та не суперечити принципу вихідного мінімуму елементів такої системи. Зазвичай, перелік елементів репрезентує чинник взаємообумовленості кожного наступного елементу криміналістичної характеристики попереднім.

Ще у 2002 р. В.П. Бахін звертав увагу на *практичний бік розроблень криміналістичних характеристик злочинів*. Щодо цього він писав: «Найбільш наглядно на наш погляд, зловживання у «наукових пошуках» без користі для практики можна продемонструвати на прикладі криміналістичної характеристики злочинів. Дана категорія з'явилася у криміналістиці у 70-х роках минулого століття і з тих пір важко знайти криміналіста, який не писав би про неї. Однак у переважній більшості цих робіт обмежуються описом поняття, значення і змісту

даної категорії (складові її елементи). Її визначають як інформаційну модель, систему відомостей про криміналістично значимі дані (ознаки) певного виду злочинів, що покликані сприяти їх розкриттю і розслідуванню... Тобто криміналістична характеристика злочинів повинна за ідеєю працювати на реальне розкриття злочинів. Однак, все що пишеться про цю категорію, це лише поки підходи і основа для розроблення робочого інструментаря розслідування. Одночасно ніхто практично не займається створенням таких систем даних про ознаки конкретних видів злочинів. Найбільш реальною спробою створення практичної моделі криміналістичної характеристики злочинів є система даних Л.Г. Відонова, що відображає результати узагальнення великого масиву розслідування кримінальних справ про вбивства... [28, с. 14-15].

У іншій публікації В.П. Бахін із співавторами займають ще більш категоричну позицію щодо практичності криміналістичної характеристики злочинів, вони підсумовують: «... оскільки функціональне призначення криміналістичної характеристики злочинів – забезпечення розкриття і розслідування – не викликає сумнівів, а її теоретичні основи в цілому розроблені, настала пора перейти до створення її практичної частини, так як криміналістична характеристика стане робочим інструментом розслідування лише тоді, коли буде подана у вигляді системних узагальнень даних розслідування значного масиву кримінальних справ за кожною окремою категорією злочинів із встановленням взаємозв'язку усіх криміналістично значимих ознак цих видів злочинів. Без цього усі описи криміналістичної характеристики злочинів будуть сприйматися практиками як чергові «абстрактні наукові дискусії» і поглиблювати їх нігілістичне відношення до науки» [21, с. 258].

На наш погляд, така думка В.П. Бахіна заслуговує на увагу й сьогодні, однак лише частково. Ми вважаємо, що потрібно розрізняти «криміналістичну характеристику злочинів» як теоретичну складову інструментаря практики, тобто, наприклад, комп'ютерну програму для співробітника оперативного підрозділу або слідчого, яка за певними відомостями будує «портрет ймовірного злочинця», або практичний посібник із системою версій, яка дозволяє їх висувати в умовах неочевидності, і окремо як підрозділ (складова) окремої методики розслідування кримінальних правопорушень. Адже саме для такої «складової» окремої методики і розпочалися розроблення теоретичних основ криміналістичної характеристики правопорушень (на той час, злочинів).

До речі, у статті яку ми цитували вище, В.П. Бахін сам дав відповідь на підняту проблему щодо «практичності» криміналістичних

характеристик злочинів. Він сам стверджував, що розроблення «практично значимої» криміналістичної характеристики злочинів не під силу одному дисертанту, таке дослідження може провести лише колектив науковців (3-5 учасників проекту). А розроблення окремої методики розслідування певного виду кримінальних правопорушень можливе на основі «описової» криміналістичної характеристики певного виду таких правопорушень. Для того щоб у подальших дослідженнях, вчені доповнювали цю характеристику, змінювали її відповідно до певних обставин, наприклад, у випадку доповнення законодавцем новими кваліфікуючими ознаками певний склад злочину, або зміни властивостей предмету безпосереднього замаху тощо.

Щодо відомих досліджень Л.Г. Відонова, то в Україні схожі дисертації вже виконувалися і практично значимі моделі злочинів на основі їх криміналістичних характеристик вже будувалися. Так, у даному контексті згадаємо дослідження І.Ф. Ясенєва «Закономірні зв'язки між елементами криміналістичної характеристики крадіжок державного і колективного майна і їх використання у методиці розслідування» (науковий керівник О.М. Колесниченко) [29], В.К. Чаюка «Дослідження зв'язків елементів криміналістичної характеристики для побудови методики розслідування крадіжок державного або колективного майна» (за матеріалами Української РСР) (науковий керівник М.В. Салтєвський) [30], у роки незалежності України схожі дослідження проведені В.Л. Синчуком «Кореляційні залежності між елементами криміналістичної характеристики та їх використання у методиці розслідування вбивств» (науковий керівник В.А. Журавель) [8] та В.Б. Смелік «Кореляційні зв'язки між окремими видами злочинів у сфері підприємництва (проблеми методики розслідування)» (науковий керівник А.Ф. Волобуєв) [31]. Однак, маємо вказати, що перенесення на «практичну площину» встановлених кореляційних зв'язків між окремими елементами криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень має як своїх прихильників, так і критиків. Так, досить аргументовано із критичними зауваженнями, свого часу, висловлювався щодо цієї проблеми А.М. Ларін (А. М. Ларін, 1980, 1996 рр.).

На нашу думку, критикам «непрактичності» криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень потрібно поглянути у бік функцій, які виконує така характеристика у криміналістиці в цілому та криміналістичній методиці, зокрема. Такі функції вже виділені, це: прикладна (типові ознаки елементів і зв'язки між ними можуть використовуватися під час розкриття і розслідування кримінальних правопорушень); пізнавальна (інформація про ознаки криміналь-

ного правопорушення допомагає суб'єкту його пізнання – працівникам оперативного підрозділу, слідчому пізнавати об'єкт, тобто кримінальне правопорушення); заміщення (криміналістична характеристика може розглядатися як інформаційна модель, що заміщує «оригінал», допомагаючи його пізнавати); інформаційна (криміналістична характеристика не лише відображає вихідну інформацію про об'єкт пізнання, але й допомагає отримувати про нього нову інформацію); прогностична (інформація, що міститься у криміналістичній характеристиці допомагає робити прогнози, про можливу серію злочинів, про обставини, що можуть їх супроводжувати тощо); організаційно-методична (криміналістична характеристика зорієнтовує слідчого на обрання найбільш доцільних засобів розслідування правопорушення, на оптимальну організацію такого розслідування) [1, с. 24]. Отже, як бачимо, функції криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень є багатограннішими ніж проста спрямованість на висунення версій щодо кримінального правопорушення вчиненого в умовах неочевидності.

Висновки. Здійснений нами аналіз дає змогу дійти таких висновків: 1) виходячи із цих методологічних засад криміналістична характеристика крадіжок культурних цінностей із культових споруд є груповою (особливою) характеристикою; 2) вона, крім криміналістичних ознак крадіжки, повинна містити особливі ознаки, що стосуються предмету безпосереднього замаху – культурних цінностей, а також місця їх перебування на час вчинення крадіжки – культової споруди; 3) криміналістична характеристика крадіжок культурних цінностей із культових споруд може подаватися у вигляді описів, таблиць, схем, графіків, комп'ютерних програм, типологій тощо; 4) в основі такої характеристики мають лежати ймовірно-статистичні та кореляційні зв'язки між її елементами; 5) для нашого дослідження найбільш продуктивним буде подання криміналістичної характеристики у вигляді опису, типології та аналізу фаз злочинної діяльності, що дасть змогу найбільш повно описати та подати найсуттєвіші ознаки елементів; 6) найбільш доцільними складовими криміналістичної характеристики крадіжок культурних цінностей із культових споруд є сукупність ознак, які характеризують: предмет безпосереднього замаху; спосіб вчинення кримінального правопорушення; слідову картину в її широкій інтерпретації; особу злочинця; 7) елементи, що відбираються до криміналістичної характеристики повинні бути: джерелом важливої криміналістично значимої інформації; типовими; мати зв'язки з іншими елементами; бути належними та не суперечити принципу вихідного мінімуму елементів такої системи, зазвичай, перелік

елементів репрезентує чинник взаємообумовленості кожного наступного елементу криміналістичної характеристики попереднім; 8) функції криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень є багатограннішими ніж проста спрямованість на висунення версій щодо кримінального правопорушення вчиненого в умовах неочевидності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Старушкевич А.В. Криміналістична характеристика злочинів: навчальний посібник. Київ: НВТ Правник - НАВСУ, 1997. 41 с.
2. Бахин В.П. Криминалистическая методика: лекция. Киев, 1999. 26 с.
3. Бахин В.П. Криминалистика. Проблемы и мнения (1962–2002). Киев. 268 с.
4. Журавель В.А. Криміналістичні методики: сучасні наукові концепції. Харків: Вид. агенція «Апостіль», 2012. 304 с.
5. Журавель В.А. Загальна теорія криміналістики: генеза та сучасний стан: монографія. Харків: Право, 2021. 448 с.
6. Лук'янчиков Б.Є., Лук'янчиков Є. Д. Злочин та його характеристики. *Право і суспільство*. 2006. № 1. С. 23–27.
7. Салтевський М.В. Криміналістика (у сучасному викладі): підручник. Київ: Кондор, 2005. 588 с.
8. Синчук В.Л. Кореляційні залежності між елементами криміналістичної характеристики та їх використання у методиці розслідування вбивств: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.09, Харків, 2004. 20 с.
9. Синчук В.Л. Криміналістична методика розслідування вбивств як інформаційно-пізнавальна модель. *Вісник Академії правових наук України*. Харків: Право, 2004. Вип. 2 (37). С. 180–186.
10. Старушкевич А.В. Криміналістична характеристика сексуальних убивств: поняття, зміст, значення для розслідування: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 1998. 18 с.
11. Тіщенко В.В. Поняття й функції криміналістичної характеристики злочинів. *Актуальні проблеми держави і права: збірник наукових праць*. Одеса: ОНЮА, 2003. Вип. 18. С. 850–855.
12. Колесниченко А.Н., Коновалова В.Е. Криминалистическая характеристика преступлений: учебное пособие. Харьков, 1985. 92 с.
13. Кубрак П.М. Розробки криміналістичних характеристик є єдиним із напрямів удосконалення методики розслідування злочинів. *Актуальні питання розслідування злочинів у сучасних умовах: тактика, методика, інформаційне забезпечення:*

- збірник наук. праць. Київ: УАВС, 1996. С. 13–25.
14. Салтевський М.В. Криміналістика: підручник. У 2-х ч. Харків: Консум, 2001. Ч. 2. 525 с.
 15. Тищенко В.В. Теоретичні і практичні основи методики розслідування злочинів: монографія. Одеса: Фенікс, 2007. 260 с.
 16. Тищенко В.В. Криміналістическая характеристика преступлений в структуре методики расследования. *Тищенко В.В. Вибрані твори*. Одеса: Видавнич. дім «Гельветіка», 2017. С. 82–86.
 17. Шепітько В.Ю. Характеристика злочинів криміналістична. *Велика юридична українська енциклопедія: У 20-ти томах / ред. кол.: В.Я. Тацій та ін.* Харків: Право, 2018. Т. 20: Криміналістика, судова експертиза, юридична психологія. 952 с.
 18. Стратонов В.М. Теоретичні основи та практика пізнавальної діяльності слідчого: дис. д-ра юрид. наук: 12.00.09. Херсон, 2010. 413 с.
 19. Шепітько В.Ю. Соціально-психологічні характеристики особи злочинця в криміналістиці: проблеми використання типологій та можливостей моделювання. *Теорія та практика судової експертизи та криміналістики: збірник*. Харків: Право, 2005. Вип. 5. С. 5–11.
 20. Гончаренко В.И., Кушнир Г.А., Подпалый В.Л. Понятие криминалистической характеристики преступления. *Криминалистика и судебная экспертиза: республика междуведомств науч.-метод. сборник*. Киев: Выща школа, 1986. Вип. 33. С. 3–8.
 21. Бахин В.П., Бахина И.В., Сыч В.А. Криминалистическая характеристика преступлений: теоретическая концепция или практический инструмент расследования? *Збірник наукових праць Академії ПВУ*. Хмельницький: Вид-во Академії ПВУ, 1999. № 9, Ч. II. С. 251–259.
 22. Динту В.А. Криміналістична характеристика злочинів як типова модель певної категорії злочинів. *Сучасні проблеми криміналістики: матеріал. міжнар. конф. (м. Одеса, 27-28.09.2013)*; НУ «Одеська юрид. академія». Одеса: Юрид. літ, 2013. С. 111–113.
 23. Зарубей В. Криміналістична характеристика злочинів: поняття, зміст, значення для розслідування. *Право України*, 2007. № 9. С. 86–89.
 24. Старушкевич А.В. Криміналістичний фазовий аналіз злочинної діяльності у сфері поширення «дитячої» порнографії з допомогою сучасних інформаційних технологій. *Вісник Луганської академії внутрішніх справ ім. 10-річчя незалежності України* : спец. випуск за матер. міжнар. наук.-прак. конф. «Злочини у сфері використання комп'ютерної техніки : проблеми кваліфікації, розслідування і попередження (м. Луганськ, 25 листоп. 2004 р.)». Луганськ : Луганськ. акад. внутр. спр. ім. 10-річ. незалеж. Укр., 2005. С. 116–121.
 25. Старушкевич А.В. Криміналістична характеристика злочинів: поняття, класифікація, елементи і функції. *Криміналістика: підручник / Біленчук П.Д., Лисиченко В.К., Старушкевич А.В. та ін.; за ред. П.Д. Біленчука*. Київ: Атіка, 2001. Гл. 27. С. 395–370.
 26. Фурман Я.В. Основи методики розслідування контрабанди культурних цінностей: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2009. 235 с.
 27. Когутич І.І. Проблеми методології криміналістики та інших її складових частин: навчальний посібник. Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. 220 с.
 28. Бахин В.П. Криминалистика для криминалистики или для практики? *Актуальні проблеми сучасної криміналістики: матер. міжнар. наук. практ. конференції: У 2-х частинах*. Сімферополь: Доля, 2002. Ч. 1. С. 12–19.
 29. Ясенев И.Ф. Закономерные связи между элементами криминалистической характеристики краж государственного и общественного имущества и их использование в методике расследования: автореф. дисс. канд. юрид. наук: 12.00.09. Харьков, 1983. 17 с.
 30. Чаюк В.К. Исследование связей элементов криминалистической характеристики для построения методики расследования краж государственного или общественного имущества (по материалах Украинской РСР): автореф. дисс. канд. юрид. наук: 12.00.09. Киев, 1985. 21 с.
 31. Смелік В.Б. Кореляційні зв'язки між окремими видами злочинів у сфері підприємництва (проблеми методики розслідування): автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2006. 19 с.